

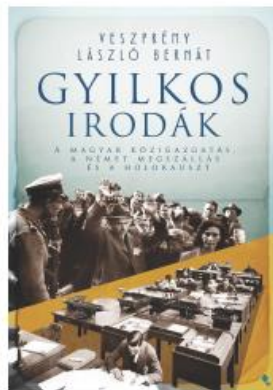
Könyv

Kitalált ellenfél

Veszprémy László Bernát: *Gyilkos irodák. A magyar közigazgatás, a német megszállás és a holokauszt*

■ A történész-publicista első könyvének fő célja, hogy bemutassa a magyar közigazgatás holokausztban játszott szerepét. Magát „tabudöntőgető”, a „szekértáborok felett álló” történészként jellemzi, ez munkahelyei ismeretében meglepő állítás. A *Szombat* után egy évig dolgozott a Veritas Történetkutató Intézetben. Ma a Milton Friedman Egyetem Zsidó Történelmi Intézetében tudományos segédmunkatárs, a Századvég Csoporthoz tartozó Migrációkutató Intézetben munkatárs, a *neokohn.hu* főszerkesztő-helyettese. Sorra írja a cikkeket, tanulmányokat, recenziókat, főleg a ma már az Orbán-kormány promotálta, nyomtatásban is olvasható *Mandiner*-ben. Írt Izrael és a Dél-afrikai Köztársaság kapcsolatairól, Szabó Dezső antiszemitizmusáról és még számos más témáról.

Veszprémy történészként nem tudja, hogyan kell a levéltári jelzeteket megadni. A „Yad Vashemben másolt iratok” című lábjegyzetei már egy szakdolgozatban is megmosolyogtatók lennének. Ennyi erővel írhatta volna azt is, hogy: „Budapesten másolt iratok”. Könyvében

néha olyan álnaiv kérdéseket fogalmaz meg, mint hogy tekinthető-e Magyarország teljesen szuverén országnak a német megszállás után. Nyilvánvalóan nem. Ám az sem igaz, amit Schmidt Mária és Szakály Sándor állít, hogy

semmi mozgásteret, felelőssége ne lett volna Horthy Miklós kormányzónak, a magyar politikai elitnek a holokausztban.

Veszprémy kitalált magának egy ellenfelet: a valamennyi magyart, főleg valamennyi magyar közhivatalnokot gyilkos antiszemita indulatoktól eltelt embernek rágalmozó történést. Ilyesmit a komoly történészek közül az elmúlt fél évszázadban senki nem mondott. Azt viszont nem elemzi, mit jelentett az 1938-tól kiadott 21 zsidótörvény és a hozzájuk kapcsolódó több száz rendelet végrehajtása. Ekor szokták meg a közhivatalnokok is, hogy Magyarországon van „zsidókérdés”, a zsidókkal foglalkozni kell, el lehet venni iparengedélyüket, földjüket. Ki lehet zárni őket a felsőoktatásból, azt is el lehet bocsátani állami állásból, akinek csak a hozzátartozói között vannak távoli, régóta kikeresztelkedett rokonai. Bele lehet szólni abba, hogy kivel létesít szexuális kapcsolatot. Veszprémy úgy tesz, mintha ő lenne az első, aki rájött, hogy a hivatalnokoknak, sőt a csendőröknek is volt „mozgásterük”, voltak, akik személyes kockázatot

vállalva 1944-ben megpróbálták segíteni zsidó embertársaiknak. Róluk az elmúlt évtizedekben már sokat, sokan írtak R. L. Brahamtól Csósz Lászlón és Frojimovics Kingán át Molnár Juditig.

Veszprémy fő törekvése, hogy mindenütt, ahol lehet, és ott is, ahol nem, ellenállókat, ellenállást találjon. Amikor tömeges civil és hivatalnoki ellenállásról, sőt, partizánmozgalomról, fegyveres ellenállásról fabulázik, akkor a legrosszabb rákosista-kora kádárista „történetírás” hagyományait próbálja felújítani. Időnként tesz megjegyzéseket Horthy és államapparátusa, erőszak szervei történelmi felelősségéről a holokausztban. Ezeket a Veritasnál lehet, hogy majd fejcsóválva olvassák, de ebben a könyvben a sok embermentő és hős ellenállóról szóló történet között csak a történelmi valóság előtt tett tiszteletkörknek hatnak.

A gettórendelet megszegőinek, ellenállók-nak nevezi azokat a polgármestereket, akik nem szerveztek fallal, kerítéssel körülvett gettót. Ezzel szemben nem volt olyan rendelet, amely zárt gettó létesítésére kötelezte volna a 10 ezer főnél nagyobb városok első embereit. Azt állítja, hogy a helyi hatóságoknak 1944-ben nehéz volt megállapítani, hogy a megkeresztelték közül ki minősül zsidónak. Nem tudja, hogy az 1938:XXV., az 1939:IV., illetve az 1941:XXV. tc. kiket minősített zsidónak. Többek között az 1919. augusztus 1. után keresztény vallásra áttérteket. A különféle jogcímenen mentesítettekről, pl. első világháborús hősök gyermekeiről néha nehéz lehetett eldönteni, hogy deportálják-e őket.

Szerinte Adolf Eichmann szerepe a magyarországi holokausztban csak a gettósítási terv megfogalmazásából és két vidéki – a kistarcsai és a sárvári – internálótáborból egy-egy vonat-szerelvény elindításából állt. Eichmannról nem árulja el, hogy a Birodalmi Biztonsági Főhivatal IV. (Gestapo) B-4 (zsidóügyi) osztályának vezetője volt. Pályafutása során először települt ki teljes „zsidótlanító” különítményével egy országba, hogy a helyszínen szervezze a deportálásokat. Nem közvetlenül adott parancsokat a közigazgatás vagy az erőszak szervek vezetőinek, hanem szoros szakmai, sőt, baráti kapcsolatot épített ki Endre László belügyi államtitkárral. Sondereinsatzkommandója olyan fontos szerepet játszott a magyar holokausztban, hogy Edmund Veessenmayer teljhatalmú birodalmi megbízott egy összekötőt nevezett ki ehhez a „hivatalhoz”. Veessenmayer egyik jelentése szerint a magyar Belügyminisztériummal „bizalomteljes” volt az „együttműködése”. Többször tárgyalt Kasztner Rezső cionista vezetővel, majd a nyilas hatalomátvétel után Vajna Gábor belügyminiszterrel is.

Veszprémy szerint a Sztójay-kormány tagjai közül Antal István, Jurcsek Béla, Reményi-

Schneller Lajos és Szász Lajos az előző, a Kállay Miklós vezette kormánynak is tagja volt. Jurcsek viszont csak a Sztójay-kormányban lett földművelésügyi miniszter. Csataj Lajos nem volt „új” honvédelmi miniszter, már 1943 nyaratól ezt a posztot töltötte be. A nyilas puccs után nem „visszavonult”, hanem letartóztatták, és a fogságban lett öngyilkos. Csataj László, a kassai gettó parancsnoka nem csendőrtiszt, hanem rendőr-segédfogalmazó volt.

Néha egész bekezdések kerültek el a szerző figyelmét egy-egy dokumentumban. A 6163/1944 BM res. (rezervált) rendeletet, amely az ország zsidóktól való „megtisztításáról”, a gyűjtőtáborok megszervezéséről szólt, állításával ellentétben nem publikálták, viszont a rendőröket és csendőröket megemlíti ebben a rendeletben.

Veszprémy rosszul elemzi a jól ismert forrásokat is. Erre jó példa az 1944-es kárpátaljai deportálások előtörténete. Téved: nem volt német követelés a kárpátaljai zsidóság deportálására. Április 1-jén csak a kassai városi SS-parancsnok, egy őrnagy fordult azzal a kéréssel – és nem követeléssel – a helyi csendőrpáncsnoksághoz, hogy a vidéki zsidókat telepítsék át Munkácsra, Ungvárra és Beregszászra. Tölgyessy Győző, a VIII. (kassai) csendőrkörlet parancsnoka támogatta a kérést, nála lelkesebb csak a Jaross Andor vezette Belügyminisztérium volt, ám a katonai illetékesek megvétőzték az ötletet. A túlbuzgó SS-őrnagy kérését azzal tették ad acta, hogy először meg kell szerezni a magyar hadsereg-parancsnokság és a budapesti német központi parancsnokság hozzájárulását egy ilyen akcióhoz. Mindez a szakirodalomból 28 éve ismert.

Amatőrizmusára jellemző, hogy a kassai polgármestert – mivel a városán át haladtak a deportáló vonatok – a magyar holokauszt egyik fő felelősenek nevezi. Ezzel az erővel a szolnoki, miskolci és eperjesi polgármestert is megvádolhatta volna, arról nem beszélve, hogy a deportáló vonatokhoz egy polgármesternek semmi köze sem volt. Téved, a nyilas uralom idején nem csak „munkatábor vagy sorozás” járt az embermentésért: számos zsidómentőt meggyilkoltak a nyilasok.

Igaza van Veszprémynek abban, hogy egyébrez is érteni kellene, mint „a hisztizéshez”. Igaza van abban is, hogy tudni kell „értéket előállítani”. Értéket viszont állások halmozásával nem, csak éveken át tartó, alapos levéltári kutatómunkával és a szakirodalom tanulmányozásával lehet „előállítani”. Ezek hiányában kitűzött célját, a magyar közigazgatás holokausztban játszott szerepének feldolgozását nem sikerült elérnie.

Karsai László